

Техніка гри в почуття

Олександр Саква

«**Таємниця Шопена**» за Еріком-Еммануелем Шміттом
 Режисер та сценограф Олексій Кужельний
 Інсталяція Оксани Чепелик
 Хореограф Ольга Семьошкіна
 Лялькар Ігор Федірко
 У ролях: Лариса Кадірова, Олександр Бондар
 Київська академічна майстерня театрального мистецтва
 «Сузір'я»
 Прем'єра – 10.09.2020

Лариса Кадірова, Олександр Бондар
у виставі «**Таємниця Шопена**».

Укотре переконуюсь: легких шляхів у мистецтві Олексій Кужельний не шукає. Бо Ерік Шмітт – симпатик поглядів Дідро, а той вважав: глядача ліпше розчулює актор, що лишається холодним. Та не уточнив, якою майстерністю треба володіти, аби переконати публіку, що ти палаєш. У театрі ж тільки так: вогонь передається від вогню.

«Таємниця Шопена» – повість, а не п'єса, що й породжує основну проблему вистави. Юнак, власне, сам Шмітт, бере уроки Шопена в польської викладачки мадам Пилінської, фанатично відданої музиці великого земляка. Інших композиторів для неї не існує – ні Баха, ні Ліста, ні Моцарта, ні Дебюссі. Що вдієш – буває. Театр, однак, збоченнями не цікавиться, й мав, як «мінімум», добути з пристрасті мадам лиш те, «що не вмирає», чому й намагався присвятити себе спектакль.

Як наслідок, найбільший акторський тягар ліг на плечі Лариси Кадірової, що грає пані Пилінську. (Виконавцю ролі юного Шмітта – студентові II курсу оперної музичної режисури Київської консерваторії Олександрю Бондарю досить бути природним і задовільно грати на піаніно, з чим він здебільше справляється.) А ось Ларисі Кадіровій не позаздриш.

Мадам Пилінська наскрізь бачить свого учня і почергово та мудро дає хлопцеві завдання, що наближають його до сприйняття Шопена. В цьому її хист. Хоч треба зауважити, що ці завдання стосуються саме такого юнака, як Ерік: із *іншим* учнем вона працювала б інакше. Не в засобах впливу тут суть. Та вони й не є предметом мистецтва.

Його предмет, як навчають акторів зі студентської пори, – «життя людського духу». І це не трюїзм, а істина. Тож Лариса Кадірова мала б явити саме це – феномен людського духу мадам Пилінської. Та слід зазначити, що виконавська

техніка Кадірової – на моє особисте чуття – своєю природою неухильно тяжіє до парадоксу Дідро – вона ставить саме на майстерність, яка детонує в глядацьких душах живим почуттям. А це вимагає віртуозної роботи: безпомилкового розрахунку, сценічної дисципліни, що скасовує спокиси «яскравої» гри та неухильної наскрізної дії, щомиті спрямованої на істотне. Тобто акторський «каркас» образу в цій системі координат має бути сталевим – за всієї пластичності його вияву.

Що ж ми бачимо у виконанні Лариси Кадірової? Якщо без передмов – повинь акторських «барв», що експонують ексцентричну пані, безгавно зайняту самовиразом, плеканням власної екстравагантності, що помітно тіснить «поезію педагогіки». Хоч треба визнати: цей сомнамболічно-загадковий образ у актриси загалом чарівний, хай навіть його мистецька вартість не пов'язана з суттю написаного Шміттом. Мадам Пилінська Лариси Кадірової, в один голос відзначають у своїх відгуках столичні оглядачі, «дивовижна», «пихата», «феєрична», «бундючна полька». І цей надмір ледь не буфонних рис витіснив у героїні Кадірової її справжнє осердя. Показово як преса, та й перекладач Шмітта Іван Рябчій, вітають полонізми, якими Кадірова «збагатила» мову своєї героїні, хоч у автора їх немає зовсім! І це виразний маркер вектора акторської роботи: виконавиця віддала перевагу «очудненню» мадам Пилінської, а не її осягненню. Акторка творить образ, покладаючись на ресурси зовнішньої виразності, нехтуючи сценічними завданнями, що стояли перед її героїнею. (Що, між іншим, і дозволяє юному Еріку Олександру Бондарю з іронією ставитись до своєї вчительки. Коли мадам заносить, іншої ради на те немає.)

«А де ж був режисер?» – постає невідступне питання. Це

Друзі і вороги Тараса Шевченка

Лариса Брюховецька

«Тарас. Повернення»

Автор сценарію та режисер Олександр Денисенко

Оператор Олександр Кришталович

Композитор Мирослав Скорик

У ролях: Борис Орлов – Тарас Шевченко, Роман Луцький –

Мацей Мостовський, Юрій Шульган – Іраклій Усков, Ганна

Топчій – Агата Ускова, Акнієт Оринтай – Катя, Олег Волощенко –

фон Ферт, Олександр Пожарський – Косарєв

ПЦ ІнсайтМедіа, Одеська кіностудія, Tanaris Production (Казах-

стан). 2017. Прокат – 24.09.2020

Акнієт Оринтай у фільмі «Тарас. Повернення».

Режисер Олександр Денисенко. 2017.

«Не він плаче за Україною – вона сама плаче його голосом».

(Ляйпцизьке видання

«Новые стихотворения Пушкина и Шевченки»).

Поштовхом для появи фільму стало 200-річчя Тараса Шевченка, а також заявка Романа Балаяна з кінця 1970-х за «Журналом» Шевченка, на яку він тоді згоди не дістав, і подарував цей задум Олександрові Денисенку. Разом з тим фільм «Тарас. Повернення» став екранізацією однойменного роману Денисенка про останні місяці заслання Тараса Шевченка в царській армії.

«Тарас. Повернення» – подія загальнокультурна: нечасто нас тішать ігровими фільмами про українських геніїв.

Робота над стрічкою була затяжною, влітку 2016-го відбулися зйомки на півострові Мангістау (Казахстан) у пустелі біля міста Форт-Шевченко (члени знімальної групи переконалися, яким випробуванням є цей клімат, коли вдень було +50). У грудні знімали в павільйоні Одеської кіностудії і наприкінці 2017 року фільм завершили. 2019-го

особлива історія. Олексій Кужельний – і це знає кожен театрал – демонструє зворушливу відданість зіркам свого «Сузір'я» (з Ларисою Кадировою він здійснив чотири мовновистави!). За своїх акторів Кужельний стоїть горою і сприяє їхньому успіху самозречено. Ось і цього разу він винахідливо мережить виставу психологічними нюансами, оздоблює п'янкою темою Мішеля Леґрана, пустотливо і з шармом грається вуалеткою, що дає змогу Кадировій легко вести дві ролі відразу. Акторці ще би поєднати бенефісний стиль виконання з самообмеженням, концентрацією на суті – було б те, що треба. Бо завжди прикро, коли митець зупиняється за крок від ідеалу.

Гадаєте, Олексій Кужельний цієї загрози не бачив? Та ж він її застеріг, коли визначив жанр спектаклю – *ініціація*. Тобто *посвята*. І здійснюється вона, як це полюбляє наш постановник, на межі життя і мистецтва, де на нас і чатує головна *подія* історії, яку публіці підготував режисер, передбачаючи вразливість образу мадам. Адже, по суті, *введення в театр* на очах глядачів переживає виконавець ролі юного Шмітта Олександр Бондар. Бо можливість, що її подарував студентові консерваторії Кужельний, – це подія його життя, якої він ніколи не забуде. Це зрозуміло вже з того, як спрагло він грає, як почувується на сцені: мов Аліса в країні див, де актору підвладні й час, і простір. Олександр справді є неофітом театру, що пізнає його мову і засоби в партнерстві з майстром – Ларисою Кадировою. (До слова, вона викладає сценічну мову на курсі, де вчиться Олександр, – тобто вона по життю є його умовною пані Пилінською, і цю подвійну експозицію життя й театру теж створив Олексій Кужельний. Глядач може цього не знати, та режисер розрахував усе правильно: подібне подвоєння колізії відчутно збагачує сценічну даність, додаючи їй бентежності й нового виміру – тема Учня стала співмірною темі Вчителя.)

Що ж у підсумку? А стається те, на що й сподівався постановник. На глядацьку «станцію призначення» всі режисерські смислові й образні «потяги» приходять паралельними курсами одночасно і в злагоді. Сентенції мадам Пилінської про музичних геніїв, а ще – про Каллас і Паваротті, хвилювання актора-аматора в присутності свого педагога і публіки, музика вищого гатунку і взаємини вихованця і вчителя – все зливається в єдиний акт пізнання – світу, гармонії, людських вдач, зрештою, нас як чинників буття, де людям насправду належить так неосяжно багато. І ті, кому вистава відкриває канал до чуттєвого проживання побаченого, театру вдячні. Адже співтворчість – радість, той чистий стан, коли ти, мов дитина, можеш казати: хочу цього, і побільше. (Як це, мабуть, говорить на кожній виставі Олександр Бондар). Бо в чому сенс мистецтва? У великодній радості, що нагадує нам про святе.

...Свого часу пісні Булата Окуджави вважали «фольклором інтелігенції». Театр Олексія Кужельного – *вища школа* виховання її почуттів, як би дражливо це не звучало для шановної інтелігенції, що в тяглих клопотах своєї місії незрідка забуває про власну душу. Душа ж без догляду скніє. А повертати Отцю Небесному душу гіршою, ніж отримав, я не радив би.